

Η διδασκαλία της Ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού στο
Πανεπιστήμιο της Πολιτείας του Ρίο ντε Ζανέιρο

Fernanda Lemos de Lima¹
Πανεπιστήμιο Πολιτείας Ρίο ντε Ζανέιρο

Περίληψη

Το παρόν άρθρο παρουσιάζει τις λεπτομέρειες της λειτουργίας του Τομέα Ελληνικών Σπουδών του Ινστιτούτου Φιλολογίας του Πανεπιστημίου της Πολιτείας του Ρίο ντε Ζανέιρο - Universidade do Estado do Rio de Janeiro (UERJ), το οποίο βρίσκεται στην πόλη του Ρίο ντε Ζανέιρο της Βραζιλίας. Θα δώσουμε έμφαση στο έργο που επιτελείται από το διδακτικό προσωπικό και στις δραστηριότητες τους στις οποίες εμπλέκονται οι φοιτητές του Τομέα Ελληνικών Σπουδών, τόσο στις σπουδές των Αρχαίων Ελληνικών σε προπτυχιακό επίπεδο, όσο και στο Ελεύθερο Πρόγραμμα Νέων Ελληνικών. Τέλος θα αναφερθούμε σε δράσεις όπως τα περιοδικά του Τομέα Ελληνικών Σπουδών και στις συνεργασίες με άλλα πανεπιστήμια.

Λέξεις κλειδιά

Ελληνική Γλώσσα, Πορτογαλικά, Διδασκαλία των Ελληνικών, Βραζιλία.

Abstract

This article presents in detail the Greek Studies Section of the Institute of Philology at the University of Rio de Janeiro - Universidade do Estado do Rio de Janeiro (UERJ) - located in the city of Rio de Janeiro, Brazil. We focus on all activities organized by the professors and followed by the students of the Greek Studies Section, both in the field of Ancient Greek at undergraduate level, as well as in the Free Program of Modern Greek. Finally, we give an overview of all activities held in the Section, such as journal publications and collaborations with other universities.

Keywords

Greek Language, Portuguese, Teaching of Greek Language, Brazil.

¹ fernandalimagr@gmail.com

Η πορτογαλική γλώσσα είναι η γλώσσα που μιλάμε στη Βραζιλία. Είναι μια νεολατινική γλώσσα, που διατηρεί πολλές ρίζες λέξεων της αρχαίας ελληνικής.

Κάποτε, σε μια πειραματική τάξη, ένας σπουδαστής του δευτέρου εξαμήνου, με θαυμασμό για την ελληνική γλώσσα και τη συγγένειά της με την πορτογαλική, μου ανέφερε ότι η πορτογαλική γλώσσα μοιάζει με «νεοελληνική γλώσσα» λόγω των ελληνικών ριζών που υπάρχουν σε αυτήν.

Ο θαυμασμός του σπουδαστή μπορεί να εξηγηθεί, καθώς είναι αλήθεια ότι αυτή είναι η αίσθηση που μας συνεπαίρνει, όσο περισσότερο μαθαίνουμε τα αρχαία ή τα νέα ελληνικά, ιδιαίτερα εάν ο προσανατολισμός μας είναι να αναζητούμε τις σχέσεις των δύο γλωσσών. Και αυτό επιδιώκουμε εμείς οι καθηγήτριες και οι φοιτητές του Πανεπιστημίου της Πολιτείας του Ρίο ντε Ζανέιρο στα διαφορετικά επίπεδα σπουδών, μαθημάτων και ερευνών.

Στο παρόν άρθρο παρουσιάζουμε τη λειτουργία του Τομέα Ελληνικών Σπουδών του Πανεπιστημίου της Πολιτείας του Ρίο ντε Ζανέιρο - Universidade do Estado do Rio de Janeiro (UERJ), το οποίο βρίσκεται στην πόλη του Ρίο ντε Ζανέιρο και του οποίου παραρτήματά λειτουργούν και σε άλλες πόλεις της Πολιτείας του Ρίο ντε Ζανέιρο της Βραζιλίας. Αυτό το κείμενο θα προσφέρει μια γενική εικόνα του έργου που υλοποιείται από τις καθηγήτριες και τους φοιτητές του Τομέα Ελληνικών Σπουδών, τόσο στις σπουδές των Αρχαίων Ελληνικών σε προπτυχιακό επίπεδο, όσο και στο Ελεύθερο Πρόγραμμα Νέων Ελληνικών ή σε άλλες δράσεις που θα παρουσιάσουμε λεπτομερώς.

Το Ινστιτούτο Φιλολογίας του UERJ προσφέρει σήμερα προπτυχιακά τμήματα σε ποικίλα ζεύγη σπουδών γλωσσών και λογοτεχνιών, όπως στα Αγγλικά και Πορτογαλικά, Ισπανικά και Πορτογαλικά, Γερμανικά και Πορτογαλικά, Λατινικά και Πορτογαλικά καθώς και στα Αρχαία Ελληνικά και Πορτογαλικά. Ιδιαίτερα το τελευταίο ζεύγος αφορά κυρίως το παρόν άρθρο. Είναι σημαντικό όμως να επισημάνω ότι και σε άλλα προπτυχιακά τμήματα, εκτός από τα Αρχαία Ελληνικά- Πορτογαλικά, διδάσκονται η ελληνική γλώσσα και ο ελληνικός πολιτισμός.

Παρουσίαση του προπτυχιακού προγράμματος σπουδών των αρχαίων ελληνικών-πορτογαλικών

Το προπτυχιακό πρόγραμμα στα Αρχαία Ελληνικά-Πορτογαλικά διαρκεί, κατ' ελάχιστον, τέσσερα χρόνια, εκτείνεται σε 2420 ώρες διδασκαλίας και τα μαθήματα

γίνονται κατά τις απογευματινές έως τις πρώτες βραδινές ώρες. Η ιδέα ενός προπτυχιακού προγράμματος που λειτουργεί αυτές τις ώρες στο UERJ εδράζεται στην επιθυμία της παροχής σε φοιτητές που δουλεύουν, μιας ευκαιρίας να σπουδάσουν σε ένα δημόσιο πανεπιστήμιο. Το UERJ ήταν ένα από τα πρώτα δημόσια πανεπιστήμια που προσέφεραν προπτυχιακά προγράμματα κατά τις απογευματινές και βραδινές ώρες και το μοναδικό στην Πολιτεία του Ρίο που προσφέρει προπτυχιακά μαθήματα ελληνικών σπουδών σε αυτό το ωράριο. Από τις 2420 ώρες μόνο οι 960 ώρες είναι αφιερωμένες στα μαθήματα της ελληνικής γλώσσας, της ελληνικής λογοτεχνίας και του ελληνικού πολιτισμού. Οι υπόλοιπες ώρες είναι αφιερωμένες στα μαθήματα της πορτογαλικής γλώσσας, της λατινικής γλώσσας, της γλωσσολογίας, της θεωρίας της λογοτεχνίας, της πορτογαλικής λογοτεχνίας, βραζιλιάνικης λογοτεχνίας. Και εάν αυτό αποτελεί μειονέκτημα το οποίο δυσχεραίνει τη δουλειά του Τμήματος Ελληνικών Σπουδών λόγω της κατάστασης των σπουδαστών μας, οι οποίοι θα αρχίσουν να σπουδάζουν τα αρχαία ελληνικά από το αλφάβητο, από την άλλη πλευρά όμως δίνει και την ευκαιρία να δημιουργούμε πολλές και διαφορετικές δράσεις προσφέροντας πιο σφαιρική και ολοκληρωμένη εκπαίδευση.

Η αποστολή του Τομέα Ελληνικών Σπουδών έγκειται στο να προσφέρει μαθήματα και δραστηριότητες προσανατολισμένες στην ελληνική γλώσσα και στον ελληνικό πολιτισμό με έμφαση στην αρχαιότητα, χωρίς όμως να αγνοούνται οι ευκαιρίες για τη μελέτη έργων σχετικών με τα βυζαντινά ελληνικά και τα νέα ελληνικά. Επιπλέον, στοχεύει να εξασφαλίσει στους φοιτητές ανθρωπιστική εκπαίδευση, μέσω περιεχομένου που εστιάζει στις εκπαιδευτικές και διδακτικές διαδικασίες γενικότερα, και ειδικότερα στη μελέτη της ελληνικής γλώσσας και των διαφόρων πολιτιστικών πτυχών της, όπως η λογοτεχνία, η ιστορία, η φιλοσοφία, η μουσική και άλλες. Ο Τομέας Ελληνικών Σπουδών, αν και συνδέεται με το Τμήμα Κλασικής και Ανατολικής Φιλολογίας εστιάζοντας στην αρχαία ελληνική γλώσσα, παράλληλα προσφέρει μια ευκαιρία για σπουδές και έρευνες σε θέματα τα οποία σχετίζονται με την ελληνική βυζαντινή γλώσσα και τη νεοελληνική γλώσσα, καθώς και με την ελληνική πολιτιστική παραγωγή στη διαχρονία της, δηλαδή από την αρχαιότητα μέχρι τη σύγχρονη εποχή. Στόχος του κλάδου είναι να παρέχει στους συγκεκριμένους φοιτητές του ελληνικού πτυχίου όπως και στους φοιτητές άλλων πτυχίων στο Ινστιτούτο Φιλολογίας καθώς και στους φοιτητές άλλων ιδρυμάτων την ευκαιρία να έρθουν σε επαφή με την ελληνική γλώσσα και τον ελληνικό πολιτισμό.

Τα χαρακτηριστικά του προπτυχιακού προγράμματος σπουδών αρχαίων ελληνικών-πορτογαλικών

Το τρέχον πρόγραμμα σπουδών του Ινστιτούτου Φιλολογίας περιλαμβάνει, τόσο τα μαθήματα φιλολογίας όπως επίσης και άλλες 1200 ώρες διδασκαλίας μαθημάτων γενικής εκπαίδευσης όπως τα μαθήματα της γενικής διδακτικής, της κοινωνιολογίας της εκπαίδευσης, καθώς και πρακτικά μαθήματα.

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα αρχαίων-πορτογαλικών προσφέρει στους μαθητές οχτώ εξάμηνα σπουδών της αρχαίας ελληνικής γλώσσας, δύο εξάμηνα κλασσικών πολιτισμών, δύο εξάμηνα κλασσικών λογοτεχνιών – στα οποία οι μαθητές σπουδάζουν και αρχαία ελληνική και λατινική λογοτεχνία – και, τέλος, δύο εξάμηνα αρχαίας ελληνικής λογοτεχνίας. Αυτά τα εξάμηνα είναι υποχρεωτικά για τους σπουδαστές του προπτυχιακού τμήματος των Αρχαίων Ελληνικών-Πορτογαλικών, όμως παρέχεται η δυνατότητα παρακολούθησης των μαθημάτων αυτών ως μαθημάτων επιλογής και από σπουδαστές άλλων προπτυχιακών τμημάτων. Τα μαθήματα που είναι αφιερωμένα αποκλειστικά στη μελέτη των αρχαίων ελληνικών είναι οχτώ, τα οποία αναπτύσσονται σε οχτώ εξάμηνα.

Ειδικότερα, στο πρόγραμμα του μαθήματος “Ελληνική Γλώσσα Ι”, καθώς οι σπουδαστές δεν έχουν διδαχθεί προηγουμένως τίποτε σχετικό με την αρχαία ελληνική γλώσσα, ξεκινάμε από τη διδασκαλία του ελληνικού αλφάβητου και με την παρουσίαση των σχέσεων που εντοπίζονται μεταξύ της πορτογαλικής και της αρχαίας ελληνικής γλώσσας. Για τον σκοπό αυτό, έχουν σχεδιαστεί εκπαιδευτικά παιχνίδια, ώστε οι σπουδαστές να διαπιστώνουν μόνοι τους την ετυμολογική προέλευση πληθώρας λέξεων της πορτογαλικής γλώσσας από την ελληνική. Στο πρώτο μάθημα, μετά από τη γνωριμία με τους καινούργιους φοιτητές του Τομέα μας και τη σχετική συζήτηση για τις προσδοκίες που έχουν από την παρακολούθηση των μαθημάτων αρχαίων ελληνικών, ξεκινάμε με τη διδασκαλία φράσεων στα πορτογαλικά που περιέχουν πλήθος λέξεων προερχομένων από τα αρχαία ελληνικά, προτού καν διδάξουμε το ελληνικό αλφάβητο. Παραδείγματος χάριν:

“Os políticos da nossa democracia não analisam os problemas da economia para gerar a autonomia da população. Na verdade, o gene da democracia perdeu sua lógica em nosso país.” (MET. *Οι πολιτικοί της δικής μας δημοκρατίας δεν αναλύουν τα προβλήματα της*

οικονομίας, ώστε να διασφαλίσουν την αυτονομία του λαού. Στην πραγματικότητα, το γονίδιο της δημοκρατίας έχει χάσει τη λογική του στη χώρα μας.)

Σε αυτή τη φράση οχτώ λέξεις της πορτογαλικής έχουν ελληνικές ρίζες. Αυτές είναι “políticos”, “democracia”, “analisa”, “problemas”, “economia”, “autonomia”, “gene” και “lógica”. Ξεκινώντας από το παράδειγμα αυτό, οι μαθητές αρχίζουν να σκέφτονται και άλλα παραδείγματα λέξεων που μπορεί να έχουν ελληνικές ρίζες. Από αυτό το βήμα, περνάμε στο αλφάβητο, προσφέροντας συνεχώς παραδείγματα λέξεων σε κάθε γράμμα, τα οποία αναγράφονται στον πίνακα.

Στο θέμα της προφοράς της γλώσσας, χρησιμοποιούμε την ερασμιακή προφορά, αλλά οι φοιτητές μαθαίνουν και τη σύγχρονη προφορά για να καταλάβουν από την πρώτη στιγμή ότι στη σύγχρονη Ελλάδα η προφορά είναι διαφορετική. Η ερώτηση που συνήθως μας γίνεται είναι “γιατί να χρησιμοποιείται μια προφορά διαφορετική από την ερασμιακή;” Εμείς πιστεύουμε στη σημασία της γνωριμίας με την προφορά που έφεραν οι βυζαντινοί και η οποία είναι ακόμα ζωντανή. Από αυτό το δεδομένο φαίνεται η δυναμική μιας γλώσσας που υπέστη αλλαγές, η οποία όμως ταυτόχρονα αντιστάθηκε στους κατακτητές και στην πάροδο του χρόνου. Ένας άλλος λόγος είναι η ευκαιρία οι σπουδαστές μας να είναι σε θέση να παρακολουθούν ελληνικές ταινίες με θέματα σχετικά με την αρχαιότητα και με την πάροδο του χρόνου να μπορούν να αναγνωρίζουν λέξεις, ακόμη και χωρίς να έχουν μελετήσει τη νέα ελληνική γλώσσα, καθώς στο YouTube υπάρχει σημαντικός αριθμός βίντεο τα οποία χρησιμοποιούν τη σύγχρονη προφορά της ελληνικής γλώσσας και έχουν ενδιαφέρον, όπως ακόμη και αξιολογες ταινίες, όπως για παράδειγμα οι ταινίες του Κακογιάννη. Άλλα ενδιαφέροντα παραδείγματα είναι το βίντεο με τους Δελφικούς Ύμνους σε εκτέλεση Χρήστου Χάλαρη όπως και το βίντεο ανάγνωσης στίχων της Οδύσσειας του Ομήρου με ερασμιακή προφορά, τα οποία είναι αναρτημένα στο YouTube.

Μετά από αυτό το πρώτο βήμα εντοπισμού των σχέσεων ανάμεσα στα αρχαία ελληνικά και τα πορτογαλικά, συνεχίζουμε, κατά σειρά, με τη διδασκαλία της δεύτερης κλίσης των ουσιαστικών, με την κλίση του ρήματος “είμαι” και με την παρουσίαση των πρώτων λεπτομερειών της ελληνικής σύνταξης, δηλαδή, την κατανόηση της λειτουργίας μιας γλώσσας που έχει πτώσεις, πολύ διαφορετικές από αυτές της πορτογαλικής γλώσσας.

Κατά τα πέντε πρώτα εξάμηνα το πρόγραμμα σπουδών είναι αφιερωμένο στην απόκτηση βασικών γνώσεων γραμματικής και σύνταξης των αρχαίων ελληνικών, εστιάζοντας

κυρίως στις λεπτομέρειες της ελληνικής σύνταξης μέσω μιας συγκριτικής-αντιπαραθετικής οπτικής, δηλαδή, στην κατανόηση της λειτουργίας μιας γλώσσας που παρουσιάζει ιδιαιτερότητες σε σχέση με την πορτογαλική γλώσσα. Από το έκτο έως το όγδοο εξάμηνο, οι φοιτητές διδάσκονται την ιστορική μορφολογία και τις διάφορες μορφές διαλέκτων. Συγκεκριμένα, στο όγδοο εξάμηνο, οι μαθητές έρχονται σε επαφή με την ιστορική διαδικασία μετασχηματισμού της αρχαίας ελληνικής, η οποία μέσω των τροποποιήσεων που υπέστη την εποχή του Βυζαντίου καθώς και κατά τον 19^ο αιώνα και στις αρχές του 20^{ου}, κατέληξε στη σύγχρονη μορφή της νέας ελληνικής γλώσσας. Δυστυχώς, για να αξιοποιηθεί καλύτερα το περιεχόμενο του προγράμματος από τον σπουδαστή και προκειμένου η έρευνα να εμβαθύνει, θα χρειαζόνταν επιπλέον εξάμηνα φοίτησης ή εξάμηνα με περισσότερες ώρες διδασκαλίας από ό, τι είναι σήμερα.

Αναφορικά με τα βιβλία που χρησιμοποιούμε για τη διδασκαλία, έχουμε επιλέξει, από το πρώτο εξάμηνο του 2017, τη μέθοδο *Reading Greek* (1993, CUP) καθώς και οποιοδήποτε άλλο μέσο είναι πρόσφορο για τη διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών, όπως παραδείγματος χάριν, διαλόγους, παιχνίδια ή ασκήσεις που σχεδιάζει το διδακτικό προσωπικό, ώστε να ικανοποιούνται οι διδακτικοί μας στόχοι. Δυστυχώς οι επιλογές εγχειριδίων είναι περιορισμένες, καθώς ελάχιστα είναι τα βιβλία αρχαίων ελληνικών τα οποία έχουν εκδοθεί στη Βραζιλία. Το *Reading Greek* είναι μεταφρασμένο από τα αγγλικά στα πορτογαλικά και στη Βραζιλία κυκλοφορεί υπό τον τίτλο *Aprendendo Grego* (Μαθαίνοντας Ελληνικά). Επιπλέον η πρώτη έκδοση του βιβλίου από την Joint Association of Classical Teachers (JACT) στη Βραζιλία ήταν ελλιπής, καθώς εκδόθηκε μόνο σε ψηφιακή μορφή CD. Αυτό διορθώθηκε στη δεύτερη έκδοση που ακολούθησε, όπου πλέον εκδόθηκε βιβλίο σε επίτομη μορφή. Αυτό έλυσε αρκετά προβλήματα καθώς στην αρχική μορφή ήταν δύσκολο να χρησιμοποιούμε τη μέθοδο χωρίς να έχουμε τα κείμενα. Πλέον, αν και χρησιμοποιούμε το προαναφερθέν βιβλίο, διαρκώς επεξεργαζόμαστε και δημιουργούμε νέο υλικό το οποίο να ανταποκρίνεται στη μεθοδολογική πρόταση του Τομέα μας. Με στόχευση αυτό τον προσανατολισμό, έχουμε ξεκινήσει την οργάνωση μιας μεθόδου διδασκαλίας της αρχαίας ελληνικής γλώσσας, η οποία να ταιριάζει στις ανάγκες του προπτυχιακού φοιτητή μας. Στόχος μας είναι, αρχικά, να μάθει ο φοιτητής να διαβάζει τα ελληνικά κείμενα διαφορετικών γλωσσικών περιόδων, προφέροντάς τα όσον το δυνατόν καλύτερα και, στη συνέχεια, να είναι σε θέση να γράφει κείμενα μέσης πολυπλοκότητας στην αρχαία ελληνική γλώσσα, να

κατανοεί και να εξηγήει τη σύνταξη, τη μορφολογία και τις διάφορες γραμματικές πτυχές της γλώσσας που μελετάει. Η ιδέα οι φοιτητές να γράφουν κείμενα στα αρχαία ελληνικά είναι μια πρόταση αρκετά παλιά όσο και καινούργια, καθώς στα παλαιότερα βιβλία που είχαν δημοσιευθεί πριν από τουλάχιστον 25 χρόνια, συχνή ήταν η παρουσία ασκήσεων μετάφρασης των πορτογαλικών στα αρχαία ελληνικά. Σε αυτό το θέμα το *Reading Greek* προσφέρει ασκήσεις μεταφράσεων από τα πορτογαλικά στα αρχαία ελληνικά, κάτι που το θεωρούμε ιδιαίτερα σημαντικό για τη δική μας διδακτική πρόταση. Οι ασκήσεις μεταφράσεων από τα πορτογαλικά στα αρχαία ελληνικά γίνονται εντός της αιθούσης, όπως και στην μικρή μας εφημερίδα η οποία συντάσσεται από τους φοιτητές μας στα αρχαία ελληνικά και τα λατινικά. Αυτή η τελευταία δράση δίνει στους σπουδαστές την ευκαιρία να σκεφτούν και να γράψουν στα αρχαία ελληνικά αναζητώντας τις συντακτικές και τις γραμματικές λεπτομέρειες, δημιουργώντας παράλληλα ένα προσωπικό λεξικό. Άλλες δράσεις οι οποίες συνδράμουν στη διαδικασία διδασκαλίας-μάθησης είναι η δημιουργία από τους φοιτητές μικρών διαλόγων, οι οποίοι εξελίσσονται κατά την ώρα του μαθήματος, καθώς πεποίθησή μας αποτελεί ότι είναι σημαντικό να μπορούν οι φοιτητές μας να μιλούν και να επικοινωνούν, έστω και στο βασικό επίπεδο, στη γλώσσα την οποία διδάσκονται. Με αυτές τις στρατηγικές πιστεύουμε ότι η γλώσσα επανακτά ζώσα μορφή και δεν αποτελεί νεκρό απομεινάρι του παρελθόντος που τεμαχίζεται μόνο ως πτώμα.

Όμως καθώς δεν παραβλέπουμε τη σημασία να γνωρίσουν οι σπουδαστές μας τις μορφές με τις οποίες παρουσιάστηκαν τα αρχαία κείμενα, επιδιώκουμε να προσφέρουμε επιπλέον μαθήματα σχετικά με τις μορφές της ελληνικής γραφής, μέσω των οποίων γίνεται κατανοητή η διαπίστωση ότι η ελληνική γραφή των κεραμικών και των παπύρων αποτέλεσε την πρώτη μορφή εγγραφής της ελληνικής γλώσσας. Αυτό καθιστά την αντίληψη της διατήρησης των αρχαίων ελληνικών κειμένων ευρύτερη.

Τα σχετικά μαθήματα είναι βασισμένα στο βιβλίο «*Η Ελληνική Γραφή*», το οποίο αποτελεί έκδοση του Επιγραφικού Μουσείου της Αθήνας (2002, Επιγραφικό Μουσείο), στο οποίο δίνονται πολλά δείγματα των μορφών της εγγραφής της αρχαίας ελληνικής γλώσσας. Επιπλέον, επικουρικά μεταχειριζόμαστε και υλικό από άλλες πηγές, όπως παραδείγματος χάριν είναι η συλλογή εικόνων από τις καθηγήτριες του Τομέα μας.

Προς το παρόν, το προπτυχιακό πρόγραμμα Αρχαίων Ελληνικών-Πορτογαλικών απαρτίζεται από έναν κύκλο μαθημάτων ο οποίος, κατά την άποψή μας, πρέπει να

αναδιοργανωθεί, ώστε ο σπουδαστής να έχει περισσότερες ώρες διδασκαλίας με επίκεντρο την ελληνική γλώσσα και τον ελληνικό πολιτισμό. Κατά τη διάρκεια του 2018, θα συνεχιστούν οι συζητήσεις σχετικά με τη νέα δομή του Ινστιτούτου Φιλολογίας.

Μαθήματα των άλλων προπτυχιακών Τμημάτων

Ο Τομέας Ελληνικών Σπουδών προσφέρει τα μαθήματα «Ελληνικά Διαβάσματα Ι και ΙΙ», προς όλους τους φοιτητές που ανήκουν στο Πανεπιστήμιό μας. Τα μαθήματα αυτά προσελκύουν ιδιαίτερα τους φοιτητές του Ινστιτούτου Φιλολογίας, αλλά ενδιαφέρουν και αρκετούς φοιτητές άλλων σχολών του Πανεπιστημίου μας, ιδιαίτερα τους φοιτητές του Ινστιτούτου Ιστορίας και του Ινστιτούτου Φιλοσοφίας.

Οι σπουδαστές αυτοί ενδιαφέρονται να μάθουν τα αρχαία ελληνικά λόγω της χρησιμότητας που τους προσφέρουν στις μελέτες που εκπονούν. Τα μαθήματα έχουν ως στόχο οι φοιτητές να διδαχθούν τα αρχαία ελληνικά, ώστε σε διάστημα δύο εξαμήνων να είναι ικανοί να διαβάζουν και να κατανοούν –σε βασικό έως μέσο επίπεδο– κείμενα γραμμένα στην αττική διάλεκτο.

Για τους σπουδαστές του προπτυχιακού προγράμματος Λατινικών-Πορτογαλικών, είναι υποχρεωτικά δύο εξάμηνα μαθημάτων αρχαίων ελληνικών όπως υποχρεωτικά είναι και τα μαθήματα Κλασικών Πολιτισμών – αρχαίων ελληνικών και λατινικών πολιτισμών – και Κλασικών Λογοτεχνιών. Για τους σπουδαστές του πτυχιακού προγράμματος στα Πορτογαλικά-Πορτογαλικές Λογοτεχνίες υποχρεωτικά είναι μόνο τα δύο εξάμηνα των Κλασικών Πολιτισμών και Κλασικών Λογοτεχνιών. Σε αυτά τα εισαγωγικά μαθήματα, έχουμε την ευκαιρία να αναφερθούμε σε γενικές πτυχές δημιουργίας του ελληνικού πολιτισμού και παρουσίασης των ελληνικών ιδεών που μορφοποιήθηκαν στην αρχαιότητα, έχουν ενσωματωθεί στη δυτική κουλτούρα και αντικατοπτρίζονται στην πορτογαλική γλώσσα.

Στα μαθήματα της Κλασικής Λογοτεχνίας Ι, παραδείγματος χάρι, μελετάμε τους «ιδρυτικούς τίτλους» της δυτικής λογοτεχνίας: την «Ιλιάδα» και την «Οδύσσεια» του Ομήρου, τονίζοντας τις γνήσιες ελληνικές πολιτιστικές πτυχές που έγιναν η βάση της δυτικής επικής σύνθεσης. Το πρωτότυπο κείμενο στα αρχαία ελληνικά δεν μπορούμε να το διδάξουμε ολόκληρο, επειδή οι σπουδαστές που παρακολουθούν τα μαθήματα αυτά δεν προέρχονται αποκλειστικά από το προπτυχιακό τμήμα Αρχαίων Ελληνικών-Πορτογαλικών. Όμως προσαρμόζουμε τη διδασκαλία παρουσιάζοντας λέξεις-κλειδιά

όπως «έρως», «ύβρις», «θυμός», «αρετή», «αλήθεια» ανάμεσα σε μια μακρά λίστα λημμάτων που περιλαμβάνουν ιδέες και ιδανικά τα οποία σχετίζονται με την ομηρική περίοδο και τη σύσταση του επικού ήρωα. Ταυτόχρονα, προσπαθούμε να συσχετίσουμε αυτές τις αρχαίες ελληνικές ιδέες και τα ιδανικά με την παρουσία τους στον πολιτισμό της Βραζιλίας, καθώς μεταλαμπαδεύτηκαν από την Ευρώπη μέσω της πορτογαλικής αποικιοκρατίας. Για τον σκοπό αυτό, εκτός από τις μεταφράσεις των τίτλων του Ομήρου, χρησιμοποιούνται θεωρητικά κείμενα συγγραφέων όπως των Αριστοτέλη, Jean-Pierre Vernant, Heinrich Bunse και Charles Segall.

Στα μαθήματα της Κλασικής Λογοτεχνίας II μελετάται το αρχαίο ελληνικό θέατρο, εστιάζοντας στη γέννηση του θεάτρου, γεγονότος τεράστιας σημασίας στη δυτική τέχνη, ενώ για την πρώτη επαφή χρησιμοποιούνται λέξεις-κλειδιά της αρχαίας τραγωδίας όπως «πάθος», «μέτρον», «αμαρτία», κ.λπ. Χρήσιμο είναι να αναφερθεί ότι στη Βραζιλία, δεδομένη είναι η σπουδαιότητα των απαράμιλλων έργων του Αισχύλου, του Σοφοκλή, του Ευριπίδη και του Αριστοφάνη και ότι σχετικές παραστάσεις διοργανώνονται συχνά σε θέατρα στο Ρίο ντε Ζανέιρο καθώς και σε ολόκληρη τη χώρα. Επιπρόσθετα, το αρχαίο ελληνικό θέατρο έχει ασκήσει αξιοσημείωτη επίδραση και στο σύγχρονο βραζιλιάνικο θέατρο, κάτι που αποτελεί και αντικείμενο μαθημάτων στο Πανεπιστήμιό μας. Χαρακτηριστικά έργα της βραζιλιάνικης θεατρολογίας με εμφανείς επιρροές από το αρχαίο ελληνικό θέατρο είναι το *Gota d'água* (Σταγόνα νερού) του Chico Buarque de Hollanda e Ruy Guerra το οποίο αποτελεί μια διασκευή της Μήδειας του Ευριπίδη διαδραματιζόμενο σε μια φαβέλα του Ρίο ντε Ζανέιρο, καθώς και το έργο *Senhora dos Afogados* (Η Παναγιά των Πνιγμένων) του Nelson Rodrigues, ένα δράμα που σχετίζεται με το μύθο της Ηλέκτρας. Οι σπουδαστές μας, επιπρόσθετα, εκτός από τη μελέτη των θεατρικών κείμενων, έχουν την ευκαιρία να γνωρίσουν τη θρησκευτική και την πολιτιστική βάση των εορτών του Διονύσου με ιδιαίτερη εστίαση στα «Μεγάλα Διονύσια». Παράλληλα, με αξιοποίηση των σύγχρονων ψηφιακών πολυμεσικών δυνατοτήτων, προσφέρουμε στους φοιτητές μας μία οπτικοακουστική εμπειρία που συμπεριλαμβάνει τη γνωριμία με την αρχιτεκτονική του αρχαίου θεάτρου και τις σχεδιαστικές λεπτομέρειές του, αλλά επιπρόσθετα οδηγεί σε γνωριμία με τον ρυθμό και τη μουσική που συνόδευαν τις θεατρικές παραστάσεις. Στη βασική βιβλιογραφία οι φοιτητές μελετούν έργα των τριών αρχαίων τραγικών, καθώς και θεωρητικών συγγραφέων όπως των Αριστοτέλη, Nietzsche, Jacqueline de Romilly, Albin Lesky, Jean-

Pierre Vernant e Pierre Vidal-Naquet. Σε αυτό το σημείο θα θέλαμε να καταθέσουμε ότι συχνά φοιτητές από άλλα προπτυχιακά τμήματα αλλάζουν τμήμα, προκειμένου να σπουδάσουν τα αρχαία ελληνικά και τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό, ενώ άλλοι, αν και παραμένουν στο προπτυχιακό τμήμα που έχουν επιλέξει, προσέρχονται στο τμήμα μας με ενδιαφέρον για τις σχετικές με τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό μελέτες.

Τα ελεύθερα προγράμματα του τομέα ελληνικών σπουδών

Στο Πανεπιστήμιο της Πολιτείας του Ρίο ντε Ζανέιρο, όλες οι Σχολές και τα Ινστιτούτα, προσφέρουν τη δυνατότητα παρακολούθησης ποικίλων εκπαιδευτικών προγραμμάτων, ανοικτών για συμμετοχή, τόσο από τους φοιτητές του Πανεπιστημίου, ανεξαρτήτως της Σχολής όπου φοιτούν, όσο και από οποιονδήποτε ενδιαφερόμενο εκτός της πανεπιστημιακής κοινότητας. Μέσω αυτών των προγραμμάτων το UERJ διαχέει στην κοινωνία πολλά από τα αποτελέσματα των μελετών και των ερευνών που πραγματοποιεί. Τα μαθήματα αυτής της κατηγορίας είναι ιδιαίτερα δημοφιλή και μεταξύ των φοιτητών του Ινστιτούτου Φιλολογίας, αλλά και γενικότερα ανάμεσα σε άτομα που ενδιαφέρονται για τον ελληνικό πολιτισμό. Ο Τομέας Ελληνικών Σπουδών προσφέρει τα ανοικτά προς παρακολούθηση μαθήματα με θεματολογία προερχόμενη από τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στις διάφορες φάσεις της έως και τις σύγχρονες εκφάνσεις του ελληνικού πολιτισμού, όπως για παράδειγμα τη μουσική, τη λογοτεχνία, τον κινηματογράφο κ.τ.λ.

Τα μαθήματα ελληνιστικής κοινής γλώσσας

Το Ινστιτούτο Φιλολογίας έχει εκπονήσει το πρόγραμμα «Γλώσσες για την Κοινότητα» (*Línguas para a comunidade*) το οποίο προσφέρει μαθήματα διαφόρων γλωσσών όπως Αγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά, Ιαπωνικά, Ισπανικά και Λατινικά. Παράλληλα παρέχονται μαθήματα ελληνιστικής κοινής γλώσσας για τα άτομα που επιθυμούν να διδαχθούν τη γλώσσα της Καινής Διαθήκης, την ελληνιστική κοινή γλώσσα. Τα προγράμματα εκτείνονται σε τέσσερα εξάμηνα, κατά τη διάρκεια των οποίων οι μαθητές έχουν την ευκαιρία να μάθουν την ελληνιστική γλώσσα με στόχο να είναι ικανοί να διαβάσουν και να κατανοούν τα κείμενα της Καινής Διαθήκης, έχοντας ως εκπαιδευτές τους φοιτητές των τελευταίων εξαμήνων του πτυχιακού τμήματος των Αρχαίων Ελληνικών. Το βιβλίο που χρησιμοποιείται για τη διδασκαλία της ελληνιστικής κοινής

γλώσσας είναι η Gramática de Grego Bíblico, συγγραφέας του οποίου είναι η καθηγήτρια του Τομέα Ελληνικών Σπουδών του UERJ Luciene de Lima Oliveira. Σε αυτό το σημείο, χρήσιμο είναι να αναφερθεί ότι την περίοδο 2014-2015 είχε δημιουργηθεί ένα ειδικό ελεύθερο πρόγραμμα αφιερωμένο στην ελληνιστική γλώσσα της Καινής Διαθήκης, το οποίο λειτουργούσε κάθε Σάββατο. Αυτό το τμήμα αποτελούνταν από 50 ενθουσιώδεις σπουδαστές, που τώρα περιμένουν την έναρξη του καινούργιου μεταπτυχιακού προγράμματος με θέμα την ελληνιστική γλώσσα της Καινής Διαθήκης, το οποίο πρόκειται να ξεκινήσει κατά το πρώτο ή το δεύτερο εξάμηνο του 2019.

Τα μαθήματα νέας ελληνικής γλώσσας

Το 2003 με τη συνδρομή της Διεύθυνσης Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης του Ελληνικού Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, δημιουργήθηκε στο Πανεπιστήμιο UERJ πρόγραμμα διδασκαλίας της Νέας Ελληνικής Γλώσσας.

Πρώτος καθηγητής του προγράμματος ήταν ο φιλόλογος Μανώλογλου Μιχαήλ, ο οποίος μας έδωσε την χαρά να παραδίδει μαθήματα Νέων Ελληνικών για εννέα χρόνια. Σε αυτό το διάστημα σε συνεργασία με το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, διενεργήθηκαν στο UERJ, για πρώτη φορά, εξετάσεις για την Πιστοποίηση της Ελληνομάθειας με υπεύθυνο Συντονιστή-Αξιολογητή του Εξεταστικού Κέντρου τον καθηγητή φιλόλογο Μανώλογλου Μιχαήλ, ενώ την ίδια περίοδο μας δόθηκε η ευκαιρία να στείλουμε φοιτητές και καθηγητές μας με υποτροφίες στο Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθήνας, στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και στο Ίδρυμα Μελετών Χερσονήσου του Αίμου, ενώ διεκδικήθηκαν υποτροφίες του Ιδρύματος Κρατικών Υποτροφιών. Παράλληλα, ο Τομέας Ελληνικών Σπουδών, μέσα στο πλαίσιο του αντικειμένου της διδασκαλίας των νεοελληνικών σπουδών, διοργάνωσε λογοτεχνικά σεμινάρια, ενώ εκδόθηκαν μεταφράσεις και μελέτες για τη νεοελληνική λογοτεχνία, όπως, παραδείγματος χάριν, οι μεταφράσεις των ποιημάτων του Κωνσταντίνου Καβάφη, της Μαρίας Πολυδούρη και του Κώστα Καρυωτάκη.

Τα μαθήματα Νέων Ελληνικών στο Πανεπιστήμιό μας έχουν ξαναρχίσει από το 2014 και εκτείνονται σε τέσσερα εξάμηνα για τους σπουδαστές, οι οποίοι θέλουν να εφοδιαστούν με γενικές γνώσεις των Νέων Ελληνικών. Μέχρι το 2016 σχηματίζονταν ετησίως τέσσερα τμήματα, δηλαδή δύο ανά εξάμηνο.

Το βασικό εγχειρίδιο-μέθοδος διδασκαλίας που χρησιμοποιείται είναι το *Επικοινωνήστε Ελληνικά* (2011, Δέλτος), όμως, εκτός από αυτό, γίνεται χρήση των δυνατοτήτων που προσφέρουν οι πολυμεσικές εφαρμογές, οι οποίες μπορούν να προσφέρουν σημαντική βοήθεια στη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας, όπως για παράδειγμα η ακρόαση ελληνικών τραγουδιών και απαγγελιών ποιημάτων, η παρακολούθηση ταινιών του ελληνικού κινηματογράφου, η ανάγνωση ειδήσεων από διαδικτυακές εφημερίδες ή η ζωντανή διαδικτυακή παρακολούθηση ελληνικών τηλεοπτικών καναλιών.

Νέες δράσεις και μαθήματα για παιδιά

Ένα καινούργιο σημαντικό έργο που αξίζει να αναφερθεί είναι το πρόγραμμα που ο Τομέας Ελληνικών Σπουδών σκοπεύει να θέσει σε εφαρμογή από το 2019, το οποίο περιλαμβάνει τη δημιουργία τάξεων για παιδιά στο Κολέγιο Εφαρμογής του Πανεπιστημίου μας, το CAP - UERJ². Στην πρώτη φάση των μαθημάτων, το σχέδιο προβλέπει το άνοιγμα μαθημάτων επιλογής για τα παιδιά που μελετούν το CAP - UERJ, τα οποία αρχικά θα έρθουν σε επαφή με την ελληνική μυθολογία. Σε δεύτερη φάση, ο Τομέας μας θα παρέχει μαθήματα ελληνικής γλώσσας για παιδιά, με το δικό μας διδακτικό υλικό, ενώ ταυτόχρονα θα αξιοποιηθεί το διδακτικό υλικό ενός πειραματικού προγράμματος που υλοποιήθηκε σε ένα δημόσιο σχολείο στην πόλη του Σάο Πάολο, σε συνεργασία με το USP, το Πανεπιστήμιο του Σάο Πάολο.

Ο τομέας ελληνικών σπουδών και τα μέλη του

Ο Τομέας Ελληνικών Σπουδών διαθέτει στο δυναμικό του τέσσερις καθηγήτριες, οι οποίες διδάσκουν την αρχαία ελληνική γλώσσα και τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό. Ωστόσο, μόνο μία από τις καθηγήτριες έχει ευρύτερη γνώση της νέας ελληνικής γλώσσας. Πρέπει όμως να υπογραμμιστεί ότι όλες οι καθηγήτριες είχαν την ευκαιρία να παρακολουθήσουν εισαγωγικά μαθήματα στη νεοελληνική γλώσσα. Επίσης ο Τομέας βρίσκεται σε συνεργασία με μία καθηγήτρια που διδάσκει τη νεοελληνική γλώσσα στο αντίστοιχο ανοιχτό πρόγραμμα διδασκαλίας που προσφέρεται τόσο για την εσωτερική

² Το Κολέγιο Εφαρμογής - Colégio de Aplicação – είναι το κολέγιο του πανεπιστημίου στο οποίο οι σπουδαστές των διαφορετικών Ινστιτούτων μας δίνουν πρακτικές ώρες σε μαθήματα τα οποία έχουν σχέσεις με τα γνωστικά αντικείμενα που σπουδάζουν.

κοινότητα του Πανεπιστημίου όσο και για κάθε ενδιαφερόμενο εκτός της πανεπιστημιακής κοινότητας.

Στον τομέα της έρευνας, οι καθηγήτριες του Τομέα μας εργάζονται πάνω σε διάφορα θέματα που άπτονται της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού.

Ειδικότερα, η έρευνα της καθηγήτριας Luciene de Lima Oliveira εστιάζει περισσότερο στις μελέτες της ελληνικής γλώσσας στο αντικείμενο της Καινής Διαθήκης.

Η καθηγήτρια Dulcileide Virginio do Nascimento Braga διεξάγει έρευνες στο ελληνιστικό επικό στοιχείο και ειδικότερα στο έργο του Απολλώνιου του Ρόδιου.

Η καθηγήτρια Elisa Costa Brandão ειδικεύεται στην ελληνιστική παράδοση.

Η Luciana Ponoa de Almeida Silva, η οποία διδάσκει στο ελεύθερο ανοικτό πρόγραμμα, είναι περισσότερο προσανατολισμένη στην εκπόνηση μεταφράσεων ανάμεσα στις δύο γλώσσες, τα ελληνικά και τα πορτογαλικά.

Η δική μου έρευνα επικεντρώνεται στη μετάφραση και την ανάλυση ορισμένων φιλόσοφων του νεοπλατωνισμού, ιδιαίτερα του Ιάμβλιχου και του Πλωτίνου, όπως επίσης και σε μελέτες για τις σχέσεις της αρχαίας με τη νέα ελληνική γλώσσα.

Επιπλέον, ολόκληρη η ομάδα εργάζεται για τη δημιουργία ενός λεξικού της Καινής Διαθήκης, το οποίο θα είναι έτοιμο στις αρχές του 2019.

Οι φοιτητές του τομέα ελληνικών σπουδών και η συμμετοχή τους στα διάφορα προγράμματα

Οι φοιτητές που συμμετέχουν συνολικά στα τμήματα αρχαίας ελληνικής γλώσσας είναι περίπου εβδομήντα, οι οποίοι κατανέμονται στα διάφορα επίπεδα του προγράμματος, ενώ κάθε έτος προσφέρονται 15 καινούριες θέσεις για το προπτυχιακό τμήμα Αρχαίων Ελληνικών-Πορτογαλικών. Για το ακαδημαϊκό έτος 2018 δεν υπάρχουν ακόμη διαθέσιμα στοιχεία για τους φοιτητές που πρόκειται να παρακολουθήσουν μαθήματα αρχαίας ελληνικής γλώσσας, καθώς οι τελικές εξετάσεις του 2017 τελείωσαν καθυστερημένα τον Ιανουάριο 2018. Όμως αρκετά ενθαρρυντικά είναι τα στοιχεία που έχουμε στη διάθεσή μας από το αντίστοιχο πρώτο εξάμηνο του 2017, καθώς στο τμήμα αποφοίτησης της αρχαίας ελληνικής γλώσσας είχαμε είκοσι εγγεγραμμένους σπουδαστές, δηλαδή πέντε περισσότερους μαθητές οι οποίοι επέλεξαν να σπουδάσουν την αρχαία ελληνική γλώσσα ως μάθημα επιλογής.

Οι φοιτητές του προπτυχιακού τμήματος Λατινικών-Πορτογαλικών που, εκ του προγράμματος σπουδών, μελετούν την αρχαία ελληνική γλώσσα σε δύο εξάμηνα είναι σαράντα ανά έτος. Επιπρόσθετα, οι φοιτητές που σπουδάζουν τα αντικείμενα Κλασικών Πολιτισμών και Κλασικών Λογοτεχνιών είναι διακόσιοι κάθε χρόνο, ενώ οι φοιτητές που παρακολουθούν τα μαθήματα Ελληνικά Διαβάσματα I και II ποικίλλουν αρκετά κάθε χρόνο, αλλά μπορούμε με σιγουριά να πούμε ότι είναι περίπου είκοσι ανά έτος.

Τέλος, τα ελεύθερα μαθήματα ελληνιστικής κοινής γλώσσας παρακολουθούν κάθε εξάμηνο σαράντα με πενήντα σπουδαστές, ενώ στο ελεύθερο ανοικτό πρόγραμμα διδασκαλίας νέων ελληνικών, όταν δημιουργούνται δύο τάξεις, οι σπουδαστές είναι περίπου σαράντα.

Οι φοιτητές του Ινστιτούτου Φιλολογίας κατά τη διάρκεια των σπουδών τους έχουν τη δυνατότητα να κάνουν έρευνες, κάτι όμως που δεν αποτελεί μια προαπαιτούμενη δραστηριότητα. Μέχρι το 2016, ο Τομέας Ελληνικών Σπουδών είχε έξι ερευνητές-φοιτητές. Από το 2017, ο αριθμός αυτός έχει αυξηθεί σημαντικά, με τη συμμετοχή οκτώ φοιτητών σε μια έρευνα επικεντρωμένη στο λεξιλόγιο της αρχαίας ελληνικής γλώσσας. Η διαδικασία συμμετοχής των φοιτητών στην έρευνα με την καθοδήγηση μίας καθηγήτριας του Τομέα μας είναι εξαιρετικά σημαντική διότι επιτρέπει στους μαθητές να εμβαθύνουν τις σπουδές τους στην ελληνική γλώσσα, πέραν των υποχρεωτικών μαθημάτων.

Με δεδομένο ότι πιστεύουμε στη σπουδαιότητα της συμμετοχής των φοιτητών σε ερευνητικές δράσεις κατά τη διάρκεια των προπτυχιακών σπουδών τους, το UERJ κατά το 2018 θα φιλοξενήσει το Πρώτο Εθνικό Σεμινάριο Αποφοίτων στις Κλασικές Μελέτες. Η απόφασή μας για την οργάνωση αυτής της δράσης εδράζεται στην επιθυμία να παρουσιάσουν οι σπουδαστές μας το έργο τους, κάτι για το οποίο θα μιλήσουμε παρακάτω στο παρόν άρθρο.

Εκδόσεις περιοδικών και βιβλίων

Ο Τομέας Ελληνικών Σπουδών έχει συμμετοχή σε δύο περιοδικά του Ινστιτούτου Φιλολογίας. Το πρώτο είναι το περιοδικό *Principia*, που εκδίδεται από το τμήμα Κλασικών και Ανατολικών Σπουδών, το οποίο στην πορεία των είκοσι χρόνων έχει δημοσιεύσει τριανταπέντε τεύχη και το οποίο είναι προσβάσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.e-publicacoes.uerj.br/index.php/%20principia/index>

Το *Principia* είναι αφιερωμένο στις ελληνικές, λατινικές, ιαπωνέζικες και εβραϊκές σπουδές, δηλαδή στα θέματα των τεσσάρων τομέων του τμήματος Κλασσικών και Ανατολικών Σπουδών.

Το δεύτερο περιοδικό έχει τον τίτλο «*Το Ελληνικό Βλέμμα – Revista de Estudos Helênicos*» και είναι αφιερωμένο αποκλειστικά στις σπουδές της ελληνικής λογοτεχνίας, γλώσσας και πολιτισμού.

«*Το Ελληνικό Βλέμμα*» περιλαμβάνει θέματα που καλύπτουν την περίοδο από την αρχαιότητα, περνώντας στο Βυζάντιο και φτάνοντας μέχρι τη σύγχρονη Ελλάδα και έχει ήδη δημοσιεύσει τρία τεύχη με μελέτες καθηγητών από τη Βραζιλία, την Αργεντινή και την Ελλάδα. Στο προσεχές τέταρτο τεύχος θα παρουσιάσει άρθρα Ελλήνων καθηγητών για ελληνική γλώσσα τα οποία και θα μεταφραστούν στα πορτογαλικά, προκειμένου η έκδοση να είναι δίγλωσση. «*Το Ελληνικό Βλέμμα*» απευθύνεται στον διαδικτυακό αναγνώστη μέσω της ηλεκτρονικής διεύθυνσης:

<http://www.e-publicacoes.uerj.br/index.php/ellinikovlemma>

Οι δράσεις του τομέα ελληνικών σπουδών και ο διάλογος με άλλα πανεπιστήμια

Το 2017 αποτέλεσε μία δύσκολη χρονιά για το Πανεπιστήμιο της Πολιτείας του Ρίο ντε Ζανέιρο. Το Πανεπιστήμιο δεν έλαβε την κρατική χρηματοδότηση για αρκετούς μήνες, κάτι που έπληξε σημαντικά τη λειτουργία και την ολοκλήρωση των δραστηριοτήτων του. Επιπλέον, οι καθηγητές, το προσωπικό και οι φοιτητές υπέστησαν καθυστερήσεις δύο και τριών μηνών στην καταβολή μισθοδοσιών και υποτροφιών. Καθώς το Πανεπιστήμιό μας διαδραματίζει έναν ισχυρό κοινωνικό ρόλο στην ένταξη μαθητών χαμηλού εισοδήματος σε μαθήματα ανώτερου επιπέδου, οι υποτροφίες σπουδών αποσκοπούν στην παροχή οικονομικής υποστήριξης, ώστε ο σπουδαστής να μπορέσει να μετακινηθεί στο Πανεπιστήμιο και να καλύψει λοιπές βιοτικές ανάγκες του. Η καθυστέρηση, συνεπώς, στην καταβολή των υποτροφιών κατέστησε εξαιρετικά δύσκολη για πολλούς μαθητές την παρακολούθηση μαθημάτων. Επιπλέον, κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2017, σημειώθηκε απεργία των καθηγητών εξαιτίας της τρίμηνης καθυστέρησης καταβολής των μισθών. Αυτά τα γεγονότα επηρέασαν αρνητικά τη διεξαγωγή και την εύρυθμη λειτουργία πολλών τμημάτων του Πανεπιστημίου μας. Όσον αφορά τη λειτουργία του Τομέα μας κατά τη διάρκεια της απεργίας, αποφασίστηκε η διοργάνωση μαθημάτων για σπουδαστές που ενδιαφέρονταν και μπορούσαν να παρακολουθήσουν τα μαθήματα, ενώ

κατά το ίδιο διάστημα πραγματοποιήθηκαν επιπλέον δραστηριότητες, όπως ένα μικρό σεμινάριο με θέμα «Η Αλεξάνδρεια του Αιγυπτίου: η λογοτεχνική, φιλοσοφική και πολιτιστική παραγωγή μιας ελληνιστικής πόλης», ενώ παράλληλα δημιουργήθηκε μια ερευνητική ομάδα επικεντρωμένη στη μελέτη των οικογενειών λέξεων της ελληνικής γλώσσας. Έτσι, από μια δύσκολη κατάσταση προέκυψε μια όμορφη πράξη.

Σήμερα, συνεχίζουμε να διατηρούμε την αποστολή μας υπηρετώντας την εκπαίδευση και διαδίδοντας τη γνώση της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού, ενισχύοντας το όραμα να προσφέρουμε στους σπουδαστές μας ποιοτική διδασκαλία, επεκτείνοντας την εμβέλειά μας, οργανώνοντας περισσότερα μεταπτυχιακά προγράμματα καθώς και ελεύθερα μαθήματα.

Επειδή δίνουμε ιδιαίτερο ενδιαφέρον στη σημασία της ακαδημαϊκής επικοινωνίας, με σκοπό να αυξήσουμε την ποιότητα της εμπειρίας μας στη δημιουργία γνώσεων, επιχειρούμε να διεθνοποιήσουμε τις δραστηριότητές μας. Είτε μέσω δημοσιεύσεων, στις οποίες θα αναφερθούμε παρακάτω, είτε με τη συμμετοχή σε επιστημονικές εκδηλώσεις στο εξωτερικό, είτε με την παρουσία καθηγητών από πανεπιστήμια άλλων χωρών στις εκδηλώσεις μας, οι δράσεις για τη διεθνοποίηση των δραστηριοτήτων του Πανεπιστημίου μας έχουν ήδη δρομολογηθεί.

Μεταξύ αυτών, τονίζουμε τη συμμετοχή καθηγητών από την Αργεντινή, την Ελλάδα και τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής σε συμπόσια, και συνέδρια που διοργανώνουμε, καθώς και τη συμβολή τους ως συγγραφείς στα περιοδικά μας και ως μέλη επιστημονικών επιτροπών αξιολόγησης σε περιοδικά και εκδηλώσεις.

Κατά το 2016 δύο καθηγήτριες του Τομέα Ελληνικών Σπουδών πήραν μέρος στις εργασίες του 2^{ου} Θερινού Πανεπιστημίου που οργανώθηκε από το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων και πραγματοποιήθηκε στην Ορθόδοξη Ακαδημία της Κρήτης.

Το ίδιο έτος το Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, με αφορμή τη συμπλήρωση 30 χρόνων από την ίδρυσή του και σε συνεργασία με τον Τομέα Ελληνικών Σπουδών διοργάνωσαν το Ελληνο-βραζιλιάνικο Συμπόσιο για την Ελληνική Γλώσσα, με τίτλο «*Ταξιδεύοντας την Ελληνική Γλώσσα στο Ρίο Ντε Ζανέιρο*» (30.11.2016). Σε αυτήν την εκδήλωση οι σπουδαστές του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και του Πανεπιστημίου της Πολιτείας του Ρίο συναντήθηκαν για να ακούσουν καθηγητές από την Ελλάδα και από την Βραζιλία σε ομιλίες τους σχετικές με θέματα της Ελληνικής Γλώσσας. Καθώς υπήρχε η δυνατότητα παροχής σύγχρονης μετάφρασης, το Συμπόσιο

παρακολούθησαν και σπουδαστές άλλων πτυχίων, εκτός από τους φοιτητές του ελεύθερου προγράμματος της Καινής Διαθήκης. Ήταν η πρώτη φορά που είχαμε μια τέτοια εμπειρία, κάτι πολύ σημαντικό για τον Τομέα Ελληνικών Σπουδών, όσο και για το Ινστιτούτο Φιλολογίας γενικότερα.

Τον Μάιο του 2017 διοργανώθηκε από το Πανεπιστήμιο της Πολιτείας του Ρίο ντε Ζανέιρο το VIII Συνέδριο Κλασικών και Ανατολικών Σπουδών. Σε αυτήν την εκδήλωση πήρε μέρος η Επίκουρη Καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων Νικολέττα Τσιτσανούδη-Μαλίδη ως Guest of Honour του Συνεδρίου. Η επιτυχία του Συνεδρίου ήταν μεγάλη, καθώς πολλοί σπουδαστές προερχόμενοι και από άλλα πτυχία παρακολούθησαν την παρουσίαση, τα πρακτικά της οποίας έχουν δημοσιευθεί σε τόμο. Αυτές οι δράσεις έγιναν και με τη χρήση του διαδικτύου που αποτελεί ένα σύγχρονο μέσο το οποίο μπορεί να μας ενώσει σε κοινές δράσεις για την ελληνική γλώσσα και τον ελληνικό πολιτισμό.

Το 2018 θα εκδοθεί το τέταρτο τεύχος του περιοδικού «Το Ελληνικό Βλέμμα – *Revista de Estudos Helênicos*» το οποίο θα εμπεριέχει άρθρα Ελλήνων καθηγητών τα οποία θα δημοσιευτούν τόσο στο πρωτότυπο κείμενο όσο και σε μετάφραση στα πορτογαλικά, καθώς η ιδέα είναι οι σκέψεις και οι έρευνες Ελλήνων καθηγητών πάνω σε θέματα του ελληνικού πολιτισμού να παρουσιαστούν σε μια πιο μεγάλη ομάδα αναγνωστών.

Επίσης, κατά το τρέχον έτος, θα προβούμε στην έκδοση τόμου με άρθρα βασισμένα στις παρουσιάσεις των καθηγητών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και του UERJ στο Ελληνο-βραζιλιάνικο Συμπόσιο του 2016.

Επιπλέον, φέτος σκοπεύουμε να διοργανώσουμε νέες εξ αποστάσεως συναντήσεις μεταξύ εκπαιδευτικών και φοιτητών του UERJ με αντίστοιχες ομάδες άλλων πανεπιστημίων στη Βραζιλία και στην Ελλάδα.

Τέλος, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, το UERJ θα φιλοξενήσει το Πρώτο Εθνικό Σεμινάριο Αποφοίτων στις Κλασικές Μελέτες. Αυτό το Σεμινάριο διοργανώθηκε με τη συνεργασία πέντε δημόσιων Πανεπιστημίων της Βραζιλίας και έχει ως στόχο να συγκεντρώσει φοιτητές από τους τομείς της φιλολογίας, της ιστορίας, της αρχαιολογίας, της ανθρωπολογίας και της φιλοσοφίας που μελετούν και ερευνούν θέματα των κλασικών σπουδών. Πιστεύουμε αυτή να καταστεί μια σημαντική δράση για τον τομέα των Κλασικών Σπουδών στην χώρα μας και να αποτελέσει το πρώτο σεμινάριο από μια μεγάλη σειρά σεμιναρίων που θα ακολουθήσουν.

Αυτή ήταν μια γενική εικόνα της λειτουργίας του Τομέα Ελληνικών Σπουδών του Πανεπιστημίου της Πολιτείας του Ρίο ντε Ζανέιρο. Είχαμε την ευκαιρία να παρουσιάσουμε τις δράσεις του Τομέα μας, τόσο στο αντικείμενο των σπουδών των Αρχαίων Ελληνικών σε προπτυχιακό επίπεδο, όσο και στο Ελεύθερο Πρόγραμμα Νέων Ελληνικών καθώς και στο Ελεύθερο Πρόγραμμα της Ελληνιστικής Κοινής Γλώσσας. Παράλληλα αναφερθήκαμε στα δύο περιοδικά του Ινστιτούτου Φιλολογίας στα οποία ο Τομέας Ελληνικών Σπουδών έχει συμμετοχή: στο περιοδικό *Principia* και στο περιοδικό *To Ελληνικό Βλέμμα – Revista de Estudos Helênicos*, όπου δημοσιεύονται άρθρα από καθηγητές διαφόρων πανεπιστημίων της Βραζιλίας και του εξωτερικού. Τέλος, θα πρέπει να τονίσουμε την ισχυρή πεποίθησή μας ότι αυτός ο διάλογος που αναπτύσσεται μεταξύ του Πανεπιστημίου μας και των πανεπιστημίων άλλων χωρών, και ιδιαίτερα της Ελλάδας, είναι σημαντικός ώστε να είμαστε σε συνεχή επαφή με τις πρόσφατες έρευνες στα γνωστικά αντικείμενα που άπτονται του πεδίου ενδιαφερόντων του Τομέα μας.

Βιβλιογραφία

- Αρβανιτάκης, Κλεάντης και Αρβανιτάκη, Φρόσω. *Επικοινωνήστε Ελληνικά*. 2011. Αθήνα. Δέλτος.
- Η ελληνική γραφή: κατάλογος έκθεσης αντιγράφων. 2002. Αθήνα. Επιγραφικό Μουσείο.
- Jones, Peter. Ed. 2010. *Aprendendo Grego*. São Paulo, Odysseus.
- Oliveira, Luciene. 2009. *Gramática de grego bíblico: neotestamentária*. Rio de Janeiro, Particular.